

NIEUW LITERAIR WERK VAN WESTVLAAMSE AUTEURS

Een nieuwe roman van Gaston Duribreux:
*Kantwerk en Zwanen*¹

De titel *Kantwerk en Zwanen* roept Brugge op met de meest opvallende van zijn toeristische attributen. Als men, voortgaande op deze poëtische titel, een liefdesgeschiedenis verwacht, komt men niet bedrogen uit, al zijn de personages niet zonder meer romantische geliefden. De hoofdfiguur, Paul Tervaete, is boekhouder en tevens zowat de spil van een firma die schepen van kolen voorziet. Hij is een degelijk man, betrouwbaar en bekwaam in zijn vak, en bovendien een toegewijd echtgenoot en huisvader. Maar gedurende tien jaar brengt hij in het bureau alle werkuren door met een bekoorlijke secretaresse. En gedurende dezelfde tien jaar raakt hij gevoelsmatig van zijn vrouw verwijderd. Meer moeder dan bruid, wordt zij hoe langer hoe vollediger in beslag genomen door kleine huiselijke beslommingen, waarmee zij 's avonds haar moegewerkte echtgenoot lastig valt. „Hij moest eerst een berg van moeilijkheden en zorgen wegruimen eer hij bij haar kon geraken. Van jaar tot jaar was deze berg in omvang toegenomen en Tervaete voorzag de tijd waarop zij lust en moed zouden ontberen om die berg nog ooit te overschrijden”. Tervaete is een gelovig man, en bovendien zeer op zijn aanzien van voornaam burger gesteld. Er gebeurt niets tussen hem en de mooie Hermine. Al wordt er in het bedrijf geraaskald over een vermoede verhouding tussen hen beiden. Hun sentimentele toenadering vindt uiterst onschuldige uitingen: 's avonds na het werk staan zij naast elkaar enkele minuten te staren door het venster dat uitgeeft op een der Brugse reien en zien de zwanen voorbijrijven.

Maar dan gebeurt er iets dat in Tervaete's leven een ommekeer moet teweeg brengen: De firma opent een bijhuis te Antwerpen en hem wordt aldaar de directeurszetel aangeboden. Hij aanvaardt, maar kan niet zonder meer van Hermine scheiden. De gevoelsvereniging tracht naar lichamelijk uitleven. Hij denkt er niet aan met haar een vals gezin te vormen en zijn wettig

gezin aan zijn lot over te laten. Hij vindt na heel wat gewetensstrijd — waarin hij een bevriend priester betreft, die verbazend ontwijkend antwoordt — een compromisoplossing, die zijn passie zal bevredigen zonder zijn maatschappelijk aanzien in het gedrang te brengen en zijn gezin te ontbinden. Hij laat zijn vrouw geloven dat hij de zaterdag en de zondag te Oostende moet werken om boeken af te sluiten en dat hij daarna op een afscheidsuif uitgenodigd is. Onderwijl zullen zij elkaar nooit meer ontmoeten. Een burgerlijk hypocriete oplossing, waardoor hij innerlijk iedereen te kort doet. Vooral een zondige oplossing. Tervaete is er zich bewust van. De passie heeft niet het minst zijn geloofs-zekerheid aangetast. Hij gaat koelbloedig Gods straf tegemoet, die hij tijdens zijn aards leven verwacht. Enkel bidt hij dat hij niet in zijn kinderen zou worden getroffen. Na zijn terugkeer stelt hij vast dat een van de armen van zijn vrouw volledig gevoelloos geworden is. Hij is overtuigd dat dat het voorteken is van een geleidelijk vorderende verlamming. Hij aanvaardt dit als Gods straf. Voortaan zal hij zich uitputten in tederheid en behulpzaamheid voor zijn gebrekkig geworden vrouw. Ook deze koopmansopvatting van schuld en boete ligt in de lijn van het karakter van de held. Twintig jaar later ontmoet hij op de trein een oudgeworden Hermine. Hij constateert bitter dat er van zijn oude passie nauwelijks wat as overgebleven is.

Zoals uit deze fataal verschralende samenvatting kan blijken, heeft *Kantwerk en zwanen* de allure van een klassieke roman naar Frans recept: Een groeiende gemoeds- en gewetens-crisis, een hoogtepunt en een ontknoping. In een vrij korte levensfase komt het ganse innerlijke leven van de helden tot uiting. Niet het minst de katholieke levensbeschouwing van Tervaete. Zijn katholicisme is zoals dit van de meeste lieden, ook uit de betere standen, niet vrij van onzuiverheden maar het is overtuigd en onwankelbaar. Het onderwerp is met kiesheid behandeld. Hoewel het thema er aanleiding

¹ Desclée De Brouwer, Brugge. 176 blz.

kon toe geven, geen gewaagde scènes, geen zoeken naar schandaalsucces. Eigenlijke diepgang en originaliteit in de behandeling van de geloofs- en zeden-problematiek vindt men evenwel in dit boek niet. Daarvoor is het zieleleven van de personages te mat en te tam. Wellicht schieten ook 's schrijvers middelen daartoe te kort. Maar een ernstig doordachte en degelijk uitgewerkte roman, die tevens kan doorgaan als een katholieke roman, is onze letterkunde er zeker rijker door geworden. De kwalificatie 'degelijk' heeft een dubbelzinnige betekenis wanneer ze aan een kunstwerk gegeven wordt. Ze beduidt enerzijds dat de kunstenaar het met zijn publiek ernstig meent, dat hij hun geen appels voor citroenen verkoopt, dat hij hen niet voor de gek wil houden, bij voorbeeld met onbegrijpelijke schijn-diepzinnigheden. Ze beduidt tevens — en dit kan pejoratief zijn — dat hij alles wil verantwoorden en uitleggen en dat men bij hem geen verrassende flitsen moet verwachten. Vooral in de eerste, goede betekenis van het woord noemen wij Duribreux's jongste roman een degelijk werkstuk.

Maar ook enigszins in de minder gunstige betekenis. Het komt ons voor dat het verhaal dieper in ons zou haken, indien minder uitgelegd en meer gesuggereerd ware, indien uitvoeriger, maar vrij vage bedenkingen over God en zonde, gevoelig ingekort waren; indien de taal wat minder zwaar op de hand was, minder met adjectieven beladen; indien niet zo herhaaldelijk de nadruk gelegd ware op de voornaamheid van de personages.

Gaston Duribreux heeft grote gaven als romanschrijver. Hij componeert vaardig, scheidt karakters en laat ze consequent handelen en optreden. Alleen dit: hij wil het te goed doen. Of liever, men merkt te veel dat hij zich inspant om het zeer goed te doen. Voornamelijk in de eerste hoofdstukken, wordt naar ons gevoelen, het vrij banale personage van Tervaete door woordenomhaal boven het paard getild. Een eenvoudiger schrijfwijze zou de levensechtheid van de figuur gediend hebben en wij zouden meer aangegrepen zijn geweest door zijn menselijkheid.

Jaak Stervelynck